

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
İLÂHIYAT FAKÜLTESİ
DİN EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

DİN EĞİTİMİ
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

YIL:2006

SAYI:17

Prof. Dr. Hasan Mahmut ÇAMDİBİ
Doç. Dr. Adil BEBEK Y.Doç.Dr. Aynur URALER Dr. H.İbrahim KAÇAR
Doç.Dr. Ali COŞKUN Doç.Dr. Abdulaziz HATİP
Doç.Dr. Hasan ELİK

İSTANBUL ARALIK 2006

YAYGIN EĞİTİM AÇISINDAN MEVLÂNA'NIN VAAZLARI-I

Prof. Dr. Hasan Mahmut ÇAMDİBİ*

ABSTRACT

It is very difficult for the people to discern the bad behaviors and change these with goodish behaviors. For this reason, Mawlana says: "If you find a fault from your brother, this fault is yours. The universe is the same of this mirror. *The Muslim is the mirror of Muslim.* (h) Remove this fault from yourself; because this affliction is your affliction. When you hurt from this affliction, you will hurt from yourself."

Key Worlds:

Muslim, Mawlana, behavior

"Ey insanlar! Size Rabbinizden bir öğüt, gönüllerdekine bir şifa, müminler için bir hidayet ve rahmet gelmiştir." (Yunus, 10/57)

Bu makalede Mevlâna Celaladdin Rûmî'nin, vaazlarındaki konu ve anlatım ile sohbet tarzı, yaygın eğitim açısından ele alınmış, özellikle Mevlânâ'nın Mecâlis-i Seb'a adlı eseri ve diğer eserlerinden bir kısmında geçen iletişim ve vaaz ile ilgili unsurlar incelenmiştir.

* Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Kur'an-ı Kerim'de vaaz ve öğüt hakkındaki A'la suresi 8. ve 9. ayetler şöyledir: *“Seni en kolaya muvaffak kılacağız.”* *“O halde eğer öğüt fayda verecekse öğüt ver.”*

Öğütten yararlanacak ve yararlanamayacaklar hakkında aynı surenin 10. ve 11. ayetleri ise şöyledir: *“Huşu duyan öğütten yararlanacak.”* *“Kötü kimse ondan kaçınacaktır.”*

A'la Suresi 14. ve 15. ayetlerde temizlenme ve Allah'ın zikrine yönelmenin gerçek kurtuluş olduğu belirtiliyor: *“Temizlenen ve Rabbinin adını anıp O'na kulluk eden kimse kuşkusuz kurtuluşa ermiştir.”*

Halbuki insanlar genellikle ilâhî ve ebedî kurtuluş yolunu değil, geçici dünya hayatına tamamen kendilerini kaptırarak dengesiz yaşamaktadırlar.

“Fakat siz (ey insanlar!) âhiret daha hayırlı ve daha devamlı olduğu halde, dünya hayatını tercih ediyorsunuz.” (A'lâ, 87/16,17)

“Sen Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğüt ile çağır. Onlarla en güzel şekilde mücadele et! Rabbin kendi yolundan sapanları en iyi bilendir. O hidayete erenleri de çok iyi bilir.” (Nahl, 16/125)

Mevlânâ, Mecâlis-i Sebadaki birinci vaazında Allah'a hamd ve Resulullah'a selam kısmında Yunus Suresindeki vaaz ve öğüt ile ilgili ayeti zikrediyor:

“Ey insanlar! Size Rabbinizden bir öğüt, gönüllerdekine bir şifa, müminler için bir hidayet ve rahmet gelmiştir.” (10/57)

Münâcât

“A benim sultanım! Bizim hırs ateşimizi rahmet suyunla söndür; özleyen canlara birlik şarabını tattır. Gönümüzün özünü marifet ışıklarıyla, birlik sırlarıyla aydın bir hale getir. Sözlerimizi halin özü, özeti kıl; halimizi, söz ve dedi-kodu tehlikelerinden kurtar; iki dünyanın da kötülüklerinden koru. Düşmanlarımızın bize olmasını, başımıza gelmesini diledikleri, umdukları, şeyleri bizden uzaklaştır. Dostların hakkımızda diledikleri, umdukları şeylerden daha yüce kıl; daha iyi et bizi ey lûtf hazinesi sonsuz olan, ey geniş denizi, kerimiyle ihسانیyle uçsuz bucaksız bulunan.”¹

Mevlânâ, Mecâlis-i Seba'daki ilk vaazının başlangıcındaki münacâtında insanın özündeki dengeli bozan ihtirasları ateşe, İlâhî rahmeti de suya benzeterak imanın özü olan tevhidi kazanmak için dua ve münacâtla vaazına başlaması vaaz usulü bakımından önemlidir. Farz ilim olan ilm-i hale dikkat

¹ Mevlânâ Celâleddin, *Mecâlis-i Seb'a*, Çeviren ve hazırlayan Abdülbâki Gölpınarlı, Konya, 1965, 8

çekilerek, insanın içinde bulunduğu halinin ıslahına dua edilerek vaaza başlıyor. Ayrıca insanların iletişimde yaptıkları en büyük hatadan biri olan ve Kur'an-ı Kerim'in yasakladığı dedi-kodu tehlikesinden kurtuluşa dua etmesi de iletişim ilkeleri bakımından önemlidir. Çünkü insanlar dedi-kodu ile uğraşırlarsa gerçeklere kulak vermez iyi bir dinleyici olmazlar.

“Allah ona rahmet etsin, esenlik versin Mustafa’(s.a.) in hadislerinden bir hadisle vaaza başlayalım:

“O korkutucu müjdeciden, Peygamberlerin en güzel, en açık ve yerinde söz söyleyeninden gelen en doğru hadisler arasında rivayet edilen hadistir; buyurmuştur ki:

“Ümmetimin değerden düşmesi, bozgunluğa düştüğü, bozulduğu zaman olur. Ancak ümmetimin bozgunluğa düştüğü zaman benim sünnetime sarılan değerden düşmez; bozulmaz. Hem de ona yüz bin şehidin sevabı verilir.” Rasulüallah şöyle buyuruyor: Ümmetimin değerden düşmesi, bozgunluğa düştüğü zamandır. Yani benden sonra hiçbir peygamber gelmeyecektir; hiçbir peygamberin ümmeti de benim ümmetinden üstün olmayacaktır. Ümmetim İsa ve Musa ümmetinden üstündür. Dinimin önceki dinlerin hükümlerini kaldırdığı gibi benim dinimin hükümlerini kaldıracak, bozacak değerden düşürecek bir din de yoktur. Ey Allah'ın elçisi dediler; o halde ümmetin ne yüzden değerden düşer? Buyurdu ki: Ümmetim bozulmaya başladı mı; bozgunculuğa girişti mi, giyindikleri, iki dünya da parıl parıl parlayan *“Allah'tan çekinme elbisesi daha da hayırlıdır.”* (A'raf, VII/26) Elbisesini suç dumanı bürür; giyinmiş oldukları gökyüzünün o değerli kumaş yıpratırlar; islere paslara bularlar; değerden düşürürler. Ümmetim değerden düştüğü zaman ancak benim sünnetime sarılan değerden düşmez. Sünnetim şudur: Dostlarım, yollarını yitirdiler de yanlış yola saptılar, suç dikenine ayak bastılar da ayakları o dikenlikte yaralandı mı, inat edip, ısrar edip o dikenliğe gitmemeleri gerek; çünkü inat kötü şeydir.”

“Yoluna gül bahçelerinin kapılarını açtı; a yalınayak, niceye bir dikenliğe gideceksin?”

“İşlediği işlerde inat eden kişiyi, yedi değirmenin dönüşü unufak eder.”

“Ayaklarının dikenden yaralandığını gördüler mi, yanlış yola saptıklarını bilmeleri, dikenliğe düştüklerini anlamaları, önlerine, artlarına bakıp yoldaki belirtileri görmeleri gerekir. Çünkü ben, bu feryada erişilmez, iz belirmez yolda, yolcular o belirtileri arayıp bulsunlar, akılları şaşıp başları dönmesin, avcıların karda ayak izlerini aradıkları, o izleri izleyip koştukları gibi bu sapıklık, bu azgınlık karında benim, adı sünnet olan ve doğru yol gösteren, önceki ve sonraki ayak izlerimi arasınlar; bulup birbirlerine söyle-

sinler diye belirtiler koymuşum, bu çölde ırmaklar akıtmışım, birbiri üstüne taşlar yığmışım.”

Mevlânâ, dinin anlaşılmasının, azgınlık ve sapıklıklardan kurtulmanın yolunun bulunmasında sünnetin önemini vurguluyor. Rasulüallah'ın yoluna uyanların dünya ve âhiret mutluluğuna ereceğini belirtiyor.

“Benin ayak izlerime uyarlar da suç dikenliğinden yuları çevirirlerse makbul oluş gül bahçesine dalarlar; ebedî zevk ve sefaya dalan, sonsuz hükümlerle süren güzellerle beraber olurlar.”²

“Kim Allah’a ve Resul’e itaat ederse işte onlar Allah’ın kendilerine lütufta bulunduğu peygamberler, siddikler, şehidler ve salih kişilerle beraberdir. Bunlar ne güzel arkadaşlardır!” (En’Nisa, 4/69)

Mevlânâ insanın zayıflığı ve çaresizliğini bir damla suya benzeterek şöyle diyor:

“Ey çaresiz katre, ırmak ve denize ulaşmada toprak senin düşmanın, yel senin düşmanın, güneşin ısısı senin düşmanın; ulaşmayı dilediğin deniz de çok uzak. Ey elsiz ayaksız katre, bunca düşman arasından denize nasıl varacaksın sen? Ama o katre hal diliyle der ki: Ben bir katreyim ama uçsuz bucaksız denizin yardımıyla içimde bir özlem var.”

“Şüphe yok ki biz, emaneti göklere, yeryüzüne ve dağlara arz ettik; derken onlar onu yüklenmekten çekindiler ve ondan korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim ve çok cahildir.” (Ahzâb, 33/72) hükmünce zayıfım; fakat bir katreden ibaret olan insanın canı hizmete bel bağlamıştır da der ki: Zayıfım, arığım, çaresizim ama değil mi ki can kulağıma ***“Andolsun ki biz âdemoğullarını üstün ettik”*** (İsra, 17/70) sesi ulaştı, o sesin inayet eserlerini duydum; ne zayıfım, ne arığım, ne de çaresizim; dünyanın çaresini bulurum ben.”

“Kendimi gördükçe, kendi gücüme güvendikçe zayıfım, gücüm-kuvvetim yok; bütün zayıflardan daha zayıfım; bütün çaresizlerden daha çaresizim. Ama bakışımı, görüşümü değiştirdim de kendimi görmedim, senin lütfunu, senin yardımını gördüm mü, ***“Yüzler vardır ki, o gün ışıl ışılparıldayacaktır; Rablerine bakacaklardır.”*** (75/ 22,23) hükmünce niçin zayıf olayım; niçin çaresiz olayım; niçin çaresizlere çare bulmayayım? Niçin insan olmayayım; niçin o soluğun o zamanın mahremi kesilmeyeyim?”

Mevlânâ, burada kendi olmak, kendinden geçmek ve kendini aşmakla ilgili çok önemli bir esası açıklıyor:

Ay yüzüm geldi mi, ben kim olabilirim ki, ben kim olabilirim ki?

² Mevlânâ, a.g.e., 10

Zati ben kendimden geçtiğim zaman var olurum.

Bende bir kâr, bir varlık görürsen, bil ki o kâr o varlık odur.

Benden bir gölge görürsen bil ki o gölge benim.

Bana o söz söylerse, Yusuf gibi “Size ne paylama var, ne kınama” hükmü zuhur eder.

Fakat ben ona söz söylersem Musa gibi “Beni kesin olarak göremezsin.” Hükmü zâhir olur.

Söz hem gizlidir, hem meydanda; fakat o, daha fazla sever

Bana söz söylemeyi; o bana söz söyledi mi orada ben, söz kesilir giderim.³

“Tekrar Mustafa (sa.)in sözünün anlamına, onu gerçeklemeye, bildirmeye, o can sırrını, o sözün içyüzünü anlatmaya döndük. Ne mutlu o kişiye ki özü vardır, canı vardır. O söz, öz ister ki özü bilsin, anlasın; can gerektir ki candan tad alsın. Ey benim aziz canım, ey beni arayanım, dileyenim, sen arayıp dilemede bir perdeden çıktın mı, anlam gelini de bir perdeden çıkar. Sen ikinci perdeden sıyrıldın mı, o da ikinci perdeden çıkar, belirir. O sana diyor ki:

Tek olur, birliğe ulaşırsan, gönlüm de birleşir seninle;

Halkın sevgisinden, insanların aşkından vazgeçerim.

Vaazlarda anlatılan sözleri anlayan insanlarda anlam teşekkül etmesi için onların can kulağıyla dinlemeleri anlatılanlara anlam vermek için çok iyi dinlemeleri gerekir. İnsanların hayatlarında, yaşayışlarında neyi arayıp neyi dilediklerine göre duydukları şeylere mana verir ve o şekilde anlarlar. Mevlâna, anlam vermeyi, anlaşılacak manayı geline benzetererek ve sadece dünyevî istek ve şehvetlerin peşinde olanların gerçekleri anlayıştaki kısıtlılığını şöyle açıklıyor:

“Ama sen gene tutar da dilek-istek hükmüne uyar, perde altına girersen, o da perde altına çekilir; gizlenir. Ey anlam gelini, ey âlemin dileği, ey gayb güzeli, ey ayıpsız olgunluk diyorsun; yüzünü gösterdin, neden gene perde ardına çekildin? O da cevap veriyor, diyor ki: Sen dilek, şehvet perdesinin ardına çekildin de ondan.”⁴

Halktan gelen zevkten beden varlığı doğar;

Hak'tan gelen zevkten gönül doğar, can doğar ey can!

³ Mevlânâ, *a.g.e.*, 12, 13.

⁴ Mevlânâ, *a.g.e.*, 14.

“Ey vaktin Süleyman’ı akla, ruha mensup peri yüzlüler, senin buyruğunun altında, nefse, şeytana mensup şeytan yüzlüler de varlık tahtının önünde koşmada.”

Yüzüne karşı şeytan ve peri ordusu, çevrende saf düzmüş;

Süleyman saltanatı senin; yüzüğü yitirme.

Barışı savaştan ayırd et; çünkü iyi değildir.

Şişe yapanın sanat yurduyla bez yıkayanın bez yıkadığı yerin, bez çırptığı yerin aynı oluşu.

“Varlık dükkanında ibadet, zevk, şevk şişelerini yapanla dilek-istek bezlerini çırpıp döven, yıkayıp arıtan, bir arada olursa, şişeci on gün bu dükkan-
da kulluk şişelerini yapar; bez çırpıcı bir ayak vurur, bir tekme atar, dükkan yerinden oynar, bütün şişeler kırılır gider. *“Yaptıklarınız mahvolur gider de anlamazsınız bile.”* (Hucurat, 49/2)

Mevlânâ, şehvetlerine ve yıkıcı, kırıcı isteklerine esir olmuş insanların vaazın mana derinliklerine ulaşmasının mümkün olmadığını hatta yaptıkları ibadet ve amellerin bile mahvolduğunu belirtiyor. İbadet ve manevi zevkleri, şişeye benzeterek maneviyat işinin hassas ve kırılğanlığını vurguluyor.

Anlayışın derinleşmesi ve şahsiyette kazanılanların devam edip değişmemesi, canın, doğruluğu baş tacı etmesine bağlı olduğunu, Süleyman (a.s.)’in kıssasıyla bağ kurarak, Süleyman’ın başındaki taç ile özdeşleştirerek ve somutlaştırarak, sembolik anlatımla doğruluğun önemini ve şahsiyette doğruluğun önceliğini belirtiyor.

“Bir gün, Süleyman (a.s.) *“Yeli ona teshir ettik.”* (38/36) tahtına oturmuştu. Hem taht uçuyordu hem de kuşların kurduğu gubbe; *“Sabahleyin bir aylık yol alırdı, akşamleyin bir aylık yol.”* (34/12) hükmünce havada uçmadaydı. Ansızın o nimetin şükürüne layık olmayan bir düşünce, Süleyman (a.s.)’in gönlünden geçti. Hemen başındaki tacı eğrildi. Tacını doğrulttukça taç gene eğrilmede, gene yan yatmaktaydı. Taç dile geldi de ey Süleyman! **Dedi**, sen doğrul. Süleyman hemen secdeye kapandı. *“Rabbimiz nefsimize zulm ettik.”* (7/23) diye tövbe etti; eğri duran taç kendiliğinden başında doğruldu. Azizim benim senin tacın zevkindir, vecdindir, gönül sahibi olmandır. Senden zevk gitti mi dondun, buz kestin gitti, tacın eğrildi artık.”

“Şimdi ey vaktin Süleyman’ı, zevk ve öz doğruluğu tacını, canının başında görmedin mi, kendini donmuş, kararmış, sevdalara karaltılara mahpus olmuş görürsün. Ey zevk, neredesin, ey şevk, hangi perdenin ardındasın diye bağırmaya başlarsın. O giden zevk, geri gelsin diye ne kadar çalışırsın, uğraşırsın; fakat gelmez bir türlü. O öz doğruluğu tacını başında ne kadar

doğrultursan doğrult, gene eğrilir; gene doğru durmaz; sen doğrul da ben de doğrulayım diye seslenir sana.”⁵

“Şüphe yok ki Allah, bir topluluğa ihsan ettiği nimeti onlar kendilerini değiştirmedikçe değiştirmez.” (Enfal, 8/53)

Mevlana, bir katre su olarak gördüğü insanı aslı olan denizden ayrılmasının öğüt almasını engellediğini sembolik bir şekilde anlatıyor:

A gönül, neden denizden ayrıldın? Öylesine denizden ayrılır mı adam?

Denizden ayrılp karaya düşen bahk, çabucak tekrar oraya kavuşmak için çabalar, çırpıp durur.

“Azizim benim, denizin ayrılığına alışan, hatta denizi anmayan, kimi bir yaprağa asılı kalan, kimi toprağa karılıp emilen o can katresi, sanırım ki bir edepsizlik etmiştir de onun ayağına bu tomruğu vurmuşlar, ayağını altından, gümüşten, mücevherden bir bağla bağlamışlardır; o da o bağa, bağlantıya gönül vermiştir, âşık olmuştur da gümüşün, altının aşkıyla o bağı bağ görmez. Artık ona öğüt vermeğe kalkışma ki onun bağı öğütten de kuvvetlidir; o yüzden öğüt ona yol bulmaz; öğütten faydalanmaz o.”⁶

Mevlana, kuvvetli sâiklerle (motifler) dünyaya bağlanan insanların öğütlerden faydalanamadığını belirtiyor. Çünkü maddî ihtiraslar cana, ruha uygun değildir; ihtiraslar, tez yürüyen canı, ruhu maddeye bağlayan esaret zinciridir.

Bu konağın malı-mülkü, atlası tez yürüyen cana bir zincirdir.

O, altın zinciri gördü de aldı; can, o çölü aşamadı, bir kuyunun deliğinde kaldı.

O delik görünüşte cennettir, gerçekteyse bir cehennem;

O, görünüşte gül yüzlüdür amma zehirle dopdolu bir yılandır.

Ey olgun olmayanlar, sakının o gül yüzlüden; çünkü o gül yüzlü, sohbet çağında cehennemliktir, cehennemdir.

“Öylesine bir hal bu ki, o adamın anlayış, biliş deliklerini o rengin o kokunun, o dedi-kodunun aşkı tutmuş, öyle kapatmıştır; hem de öyle tutmuş, öyle kapatmıştır ki, bir iğne ucu kadar bir delik, bir kertik kalmamıştır ki öğüt oradan yol bulsun da girsin; hatta öğüt verene düşman bile olur. Çünkü kara, çirkin suratlı insanlar daima aynaya düşmandır; öğüt verenler, vaaz edenlerse ya aynadır ya aynacı. Nefse âşık olanlarla dünyayı dileyenler, çirkin suratlı kara yüzlü kişilerdir. **“Bu dünyada arkalarından lanet ettik**

⁵ Mevlânâ, a.g.e., 14.

⁶ Mevlânâ, a.g.e., 16

onlara ve onlar, kıyamet gününde de çirkin bir azaba uğrayanlardandır.”
(Kasas, 28/42)

“Demek ki akllıkla karalık savaştadır. Hani *“Andolsun kıyamet gününe ve andolsun kendini kınayıp duran nefse.”* (75/1,2) denmiştir ya. Yahut ta o, kara yüzlüler arasına düşmüştür; onlar, sen aksın, biz karayız; sen bizden değilsin; diye onu yabancı sayarlar. O da yapayalnız, kimsesiz kalır. Onlarla uzlaşmak için kendisini yabancı tutmasınlar diye yüzüne bir kara sürer; *“Şüphesiz yok ki eşlerinizin ve evladınızın bazıları düşmandır size.”* (64/14) Hükmünce kara kızlar kendisinden ürküp kaçmasın diye yüzünü karalar. Bu kara kızcağızlar, şu geçici âlemin güzelleridir, tadlarıdır, şehvetleridir. Onlar sizin ay gibi yüzünüze düşmandır.” Mevlânâ, insanların karakterlerindeki benzerliğin, birbirine benzer özelliklerin, birbirlerini beğenmede ortaklığına dikkat çekerek, günahkarların kara yüzlülüğü ile iyilerin beyaz yüzlülüğünü vurgulayıp âyete dikkatimizi çekiyor:

“O gün bazı yüzler ağarır; bazı yüzler kararır. Yüzleri kararanlara, ‘İnanmanızdan sonra inkar mı ettiniz? O halde inkar etmenize karşılık azabı tadın.’ (denilir).” (3/106)

Gam gecesi dost olan Allah dostudur ancak.

Onlardadır Tanrı vefası. ***“İnananlar ancak kardeşlerdir.”*** (49/10) Onlar arasında kardeşlik salan yüce Allah’tır. Allah’ın bağlayıp pekiştirdiği çözümez.

İnsanlar akıllı kişilerden usanmaz.

Akıldan doğan sevgi azalmaz.

“Bir gazeze dayanan sevgi geçicidir, eğretidir; çürümüş, üzölmeye yüz tutmuş ipe benzer; ona yapıştırsan kopuverir. Amma garazsız, gerçek sevgi, Allah ipidir; asla kopmaz. ***“Kim putları inkar edip Allah’a inanırsa, şüphesiz yok öyle sağlam bir kulpa yapışmıştır ki.”*** (2/256) Bilgin, bilgisiz, akıllı, akılsız, buyruk tutan, isyan eden, inanan, inanmayan herkes, aciz zamanında darda kaldığı zaman elini Allah’ın ipine atar; şeytana mahsus sebepleri bırakır. Amma ilk safta olan o kişidir ki, işlere iyi dikkat eder; işin önündeyken sonunu görür.”

“Bunu gör de bil ki kulu, işkilden, kuşkudan ancak Tanrı rahmeti çıkarır. ***“Gaybın anahtarları O’nun katındadır; O’ndan başka kimse bilmez.”*** (6/59) Nice kişiler vardır ki dedi-kodu ile uğraşmadılar; can kulaklarını olgunların sözlerine diktiler; onların sözlerini dinlediler de bütün şüphelerden, kurtuldular. Rasulüallah (s.a.) söz söylerken sahabe başlarının üzerinde bir kuş var da uçuverir gibi dinlerlerdi.”

Mevlânâ iç aydınlanmaya dikkat çekiyor: “Bil ki içinde azıcık bir aydınlık olmayana, dışardan verilen öğüt fayda vermez; amma içinde ışık bulunan kişinin kulağına, âriflerin sözü girer, içindeki ışıkla bağdaşır. Hani gözünde görüş ışığı bulunmayana güneşin ışığı fayda vermez; amma gözünde ışık olan kişiye güneşin ışığı fayda verir.”⁷

Mevlânâ, düşünce-sevgi-muhabbet kabiliyetlerini geliştirme ile gösteriş, şüphe, nefret ve hasetten kurtulmanın önemini belirtiyor. Bu sayede âriflerin söylediği gerçekleri dinlemenin mümkün olduğunu ifade ediyor: “Ey sahibimiz, herkesin gözünü, doğru yolu görmesi için ışıklandır; herkesin gönlünü, işin sonunu düşünme lütfuyla gül bahçesi gibi beze. Herkesin gönlünü, önünde ön olmayan sevgi ve ihsanının muhabbetine, merhametine, sonu olmayan ebedî bağışlarına alıştı; onlara eş-dost et. Herkesin hayal kurma kuvvet ve kabiliyetini, görünüp duran kâfîlik, suç işleyiş ve gizli olan gösteriş, şüphe, münafıklık, haset, nefret, kin güdüş düşmanlarından koru.”⁸

İnsandaki kötü huyların farkına varmak ve bunları iyi huylarla değiştirmek zordur. Bunun için Mevlânâ, kusurların görülmesi ve düzeltilmesi yolunu şöyle açıklıyor: “Eğer sen kardeşinde bir kusur görüyorsan o sende bulunan kusurun aksinden ibarettir. Âlem de işte böyle bir ayna gibidir. *Mü'min mü'minin aynasıdır. (H.)* Sen o kusuru kendinden uzaklaştır. Çünkü ondan duyduğun üzüntü, kendinden duymuş olduğun üzüntüdür. Ondan incindiğin zaman kendinden inciniyorsun.”⁹

“Kötülük, kin, kıskançlık, hırs, merhametsizlik ve kibir gibi bütün kötü ahlak olduğu halde bundan münfail değilsin. Bunları bir başkasında görünce ondan ürkersin. Binaenaleyh bil ki kendinden incinir ve ürkersin.”¹⁰

⁷ Mevlânâ, *a.g.e.*, 39

⁸ Mevlânâ, *a.g.e.*, 39

⁹ Mevlânâ, *Fîhi Mâfih*, İstanbul, 1990, 37

¹⁰ Mevlânâ, *a.g.e.*, 37